

İKİNCİ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ DÖNEMİ TÜRK SİYASÎ HAYATI

Mehmet Emin DİNÇ

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi AŞ'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-399-282-8	Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi Türk Siyasi Hayatı	Yayıncı Sertifika No 47518
Yazar Mehmet Emin DİNÇ	Baskı ve Cilt Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN	Bisac Code HIS000000
	DOI 10.37609/akya.420

Kütüphane Kimlik Kartı

Diñç, Mehmet Emin.

İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi Türk Siyasi Hayat / Mehmet Emin Diñç.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.

84 s. ; 160x235 mm.

Bibliyografya ve Ekler içerir.

ISBN 9786253992828

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi AŞ

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Herkesçe “bilindiği gibi, yüz yaşını aşmış olan Türkiye olan Türkiye Cumhuriyeti, İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi zamanında kurulmuştur. Birinci Millet Meclisimiz ülkeyi bağımsızlığına kavuşturduktan sonra dağılmış, İkinci Meclisimiz de yeni devletimizi kurmuştur.

İkinci Millet Meclisi’nin yakın tarihimiz içindeki yeri ve önemi yalnız yeni devletimizi kurmuş olması ile sınırlı kalmamıştır. Bu Meclis, yeni devletimizi kurduğu gibi, onun çağdaşlaşmasına, milli ve modern bir yapıya kavuşturulmasına çalışmıştır. Yani, İkinci Meclisimiz, bir bakıma yeni devletimizi hem kurmuş hem de maddî ve manevî bakımlardan şekillendirmeye çalışmıştır. Yeni devletin temellerini atmıştır. Bu bakımdan yakın tarihimiz içinde ayrı bir yere ve öneme sahiptir.

İşte biz bu çalışmamızda “İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılışını, yapısını, bu dönemdeki Hükümetlerimizi, bu dönemdeki Meclis içi ve Meclis dışı önemli siyasi faaliyetleri” bir bütün halinde sunmayı amaçladık. Çünkü kanaatimize göre “İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi dönemi, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en önemli bir kesitini oluşturmaktadır.”

Çalışmamızın Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluş sürecini ve yakın tarih gelişmelerini merak edenlere katkı sağlamasını ümit etmekteyiz.

Mehmet Emin Dinç

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
-------------	---

BÖLÜM 1

İKİNCİ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILIŞI VE İLK FAALİYETLERİ

1- Milletvekilleri ve Seçim Bölgeleri	6
2-İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisinde Milletvekili Değişiklikleri ve Sebepleri: ...	12
1. Bölümün Dipnotları:	13

BÖLÜM 2

İKİNCİ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ DÖNEMİNDE HÜKÜMETLER VE PARTİLER..... 19

A-Hükümetler:	19
1-Birinci Ali Fethi Bey Hükümeti:	19
2-Birinci İsmet Paşa Hükümeti:	20
3-İkinci İsmet Paşa Hükümeti;	21
4-İkinci Ali Fethi Bey Hükümeti;	21
5-Üçüncü İsmet Paşa Hükümeti;	22
B- Partiler:.....	23
1- Halk Fırkası (Cumhuriyet Halk Fırkası):	23
2- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası;	25
2. Bölüm'ün Dipnotları:	27

BÖLÜM 3

II. T.B.M.M. DÖNEMİNİN ÖNEMLİ İÇ VE DIŞ SİYASİ OLAYLARI

A- İç Siyasî Olaylar	30
1- Halk Fırkası'nın Kuruluşu:	30

2- Ankara'nın Başkent Oluşu:	31
3- Cumhuriyet'in İlanı:	32
4- Halifeliğin, Şer'iyye ve Evkaf Vekaleti'nin ve Şer'iyye Mahkemeleri'nin Kaldırılması:	33
5- Tevhid-i Tedrisât Kanunu'nun Kabulü:	34
6- Ordunun Siyaset Dışı Bırakılması:	35
7- Yeni Anayasanın Hazırlanması ve Kabulü:	36
8- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Kuruluşu:	36
9- Nasturî Ayaklanması;	37
10- Şeyh Said İsyanı:	38
11- İzmir'de Atatürk'e Suikast Hadisesi:	40
B- DIŞ SİYASÎ GELİŞMELER	42
1- Musul Meselesi:	42
2- Fransa ile Meseleler:	45
3- Diğer Devletlerle İlişkilerdeki Gelişmeler:	46
3.Bölüm'ün Dipnotları:	47

BÖLÜM 4

İKİNCİ MECLİS'İN SON YILLARI VE KAPANIŞI

A- 1926 Yılında Meclis'in Faaliyetleri:	49
B- 1927 Yılında Meclis'in Faaliyetleri ve Kapanışı:	51
1- Meclis'in Faaliyetleri:	51
2- İkinci Meclis'in Kapanışı:	51
C- İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Dönemi'nin Genel Bir Değerlendirmesi:	52
4.Bölüm'ün Dipnotları:	56

KAYNAKÇA	57
-----------------------	-----------

EKLER.....	63
-------------------	-----------

BÖLÜM 1

İKİNCİ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILIŞI VE İLK FAALİYETLERİ

A-Meclis'in Açılışı:

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi tarihî görevini tamamladıktan sonra 1 Nisan 1923'te aldığı bir kararla çalışmalarına son vermiştir. Bundan sonra yeni seçimlerin yapılması için hazırlıklara başlanmıştır. Birinci Meclis, ilk yıllarında büyük bir kaynaşma ve dayanışma içinde güzel ve faydalı hizmetler ifa ettikten sonra özellikle son aylarda "Saltanat ve Hilâfet tartışmaları" ile Lozan Konferansının gelişiminden kaynaklanan yoğun tartışmalar yüzünden çalışmalarını sürdüremez hale gelmişti.

Mustafa Kemal Paşa, Nutuk'ta Meclis'in bu durumunu şöyle değerlendiriyor: "TBMM, müşevveş (düzensiz, karmakarışık) bir haleti ruhiye içine düşmüştü. Bu haliyle vazife yapamazdı. Meclis yenilenmedikten sonra millet ve memleketin ağır ve mesuliyetli işlerini görmeye imkân yoktu." Mustafa Kemal Paşa, Meclis Başkanı sıfatıyla Başbakan H. Rauf Bey'i telefonla arayarak Bakanlar Kurulu'nu toplamasını istemiş ve kendisi de bu toplantıya katılmıştır. Paşa, bu toplantıda Meclisin yenilenmesi gerektiğinden bahsetmiş, bazı konuşmalardan sonra Bakanlar Kurulu tarafından da bu fikir benimsenmiştir. Gazi Paşa, bundan sonra Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun idare heyetini de bu toplantıya çağırarak, aynı konuyu onlara da açmış, uzun süren tartışmalardan sonra onlar da bu fikri benimsemişlerdir. Hükümet ve Grup toplantısında konu üzerinde mutabakata varıldıktan sonra 1 Nisan 1923 günü TBMM toplanarak, konu Meclis gündemine getirilmiştir. Atatürk, burada bir konuşma yaparak, milletvekillerine de bu Meclis'in yenilenmesi gerektiğini gerekçeleriyle izah etmiş, neticede yüz yirmi üyenin ortak imzasıyla verilen kanun tasarısı kabul edilmiş ve böylece yeni Meclis için seçim hazırlıklarına başlanmıştır. Gazi Paşa, Meclis'in bu kararını, inkılâp tarihimizin önemli bir dönüm noktası olarak kabul eder.(3)

I.BÖLÜM'ÜN DİPNOTLARI:

- 1) Atatürk, Mustafa Kemal; Nutuk II, MEB yay., (14.bsk.), s.727,
- 2) a.g.e. , s.728,
- 3) a.g.e., s.718-719,
- 4) TBMM Z.C., D:II,C:1, s.2, ; ÇAYCI, Prof.Dr. Abdurrahman; "Atatürk" mad,,Küçük Türk-İslam Ansiklopedisi ,MEB yay., 5.baskı.,(1.bsk.},İstanbul 1980, s.220,
- 5) TBMM Z.C.,D:II, C:1, s.2,
- 6) TBMM Z.C., D:II, C:1, s.2,
- 7) TBMM Z.C., D:II, C:1, s.28-36,
- 8) TBMM Z.C., D:II, C:1, s.5-6,
- 9) TBMM Z.C., D:II, C:2, s.43, (Muş Mebusu İlyas Sami Bey'in teklifi üzerine),
- 10) TBMM Z.C., D:II, C:2, s.52-59, (isimler ve ünvanlar burada zikredilmiştir.),
- 11) TBMM Z.C., D:II, C:2, s.61, (Meclis Hükümeti sistemi gereğince),
- 12) BAYKARA, Prof. Dr. Tuncer; Anadolu'nun Tarihî Coğrafyasına Giriş I,TKAE yay., Ankara 1988,s.140-142,
- 15) TBMM Z.C., D:II, C:1, s.4, ; TBMM ALBÜMÜ (1920-1973), Haz.: Av.Kazım ÖZTÜRK,
- 14) Av. Kâzım ÖZTÜRK (Haz.); TBMM Albümü (1920-1975),
- 15) GOLOĞLU, Mahmut; Devrimler Ve Tepkileri (1924-1930), s.310,312,315, ; TBMM Albümü,
- 16) GOLOĞLU; a.g.e., s.311,512,514, ; TBMM Albümü,

BÖLÜM 2

İKİNCİ TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ DÖNEMİNDE HÜKÜMETLER VE PARTİLER

A-Hükümetler:

İkinci TBMM döneminde beş kez hükümet değişikliği olmuştur. İlk hükümet değişikliği yeni Meclis'in toplanmasından hemen sonra gerçekleşmiştir. Lozan yüzünden çıkan tartışmalar üzerine Başbakan H. Rauf Bey istifa etmiş, yeni hükümet Ali Fethi (Okyar) Bey tarafından kurulmuştur. Zaten, ikinci Meclis'in görev süresi içinde vazife yapan beş hükümetten ikisi Ali Fethi Bey, üç tanesinde İsmet Paşa tarafından kurulmuştur.

1-Birinci Ali Fethi Bey Hükümeti:

Yukarıda' da belirttiğimiz gibi Ali Fethi Bey'in başkanlığında kurulan yeni hükümet, Rauf Bey'in istifası üzerine olmuştur. Rauf Bey'in istifasına yol açan olaylar ve gelişmeler zinciri, aslında Birinci Meclis zamanına kadar uzanır. Birinci Meclis'teki Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Grubu 1923 yılı başlarında, bazı görüş ayrılıkları yüzünden ikiye ayrılmıştır. "Her türlü şahıs istibdadını önlemi şahsî hâkimiyetler yerine kanunî hâkimiyetler ikâme etmek" gayesi ile Birinci gruptan ayrılarak "II. Grup" adı ile yeni bir grup kuran kırk kadar milletvekili, yoğun bir muhalefete başlamışlardı. (1) Başlangıçta "Başkumandanlık, Saltanatın kaldırılması ve Ordu'nun durumu" konularında yoğunlaşan tartışma konularına zamanla Lozan sürecinde yaşanan olaylar da eklenmiştir. Ali Fuat Paşa'nın ifadesine göre, Rauf Bey "Lozan'ın imzalanmasından sonra Atatürk'ü ziyarete gidip, rahatsızlığından dolayı bir müddet dinlenmek istediğini, bunun için istifa ettiğini" bildirerek görevinden ayrıлып, seçim bölgesi olan Sivas'a gitmiştir. 4 Ağustos'ta ki bu istifadan sonra, İkinci Meclis'in 13 Ağustos 1923 tarihli toplantısında Ali Fethi Bey başkanlığındaki yeni hükümet kuruldu. (2)

2.BÖLÜM'ÜN DİPNOTLARI:

- 1) TUNAYA, Prof.Dr. Tarık Zafer; Türkiye’de Siyasî Partiler, İstanbul 1932,s.538, ; KÖSEGLU, S.“Birinci Büyük Millet Meclisi Ve İkinci Grup¹”, Mesuliyet, Sayı: 2, (24 Temmuz 1946, s. 12, ; Hüseyin Avni ULAŞ’ın Bazı Nutukları, İstanbul 1948,
- 2) CEBESoy, Ali Fuat.-, Siyasî Hatıralar II,İstanbul 1960, s.8-9, ; ATATÜRK, M. Kemal; Nutuk II, (14.bsk.), s.794,
- 3) CEBESoy ; a.g.e. s.14, ; TBMM Z.C.D:II,c:1, s.61-62, TBMM Z.C., D:II, C:2, s.234,
- 4) OKYAR, Ali Fethi; Üç Devirde Bir Adam, (Haz.: Cemal Kutay), Tercüman yay», İstanbul 1981, s.342, ; KOCATÜRK,Prof.Dr. Utkan; Atatürk Ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi (1918-1938),Ankara 1988, (2.bsk.),s.400-401, ; TBMM Z.C., D:II, C:3, s.103-104,
- 5) CEBESoy ; a.g.e., s.41-42,
- 6) GOLOĞLU ; a.ğ.e., s.23, ; CEBESoy ; a.g.e., s.70, KOCATÜRK; a.g.e., s.410-411, ; Neşet Halil;Büyük Meclis ve İnkılâp, İstanbul. 1933, s.152-153,
- 7) OKYAR ; a.g.e., s.365-368, ; CEBESoy ; a.g.e., s.117, GOLOĞLU ; a.g.e., s.81,; TBMM Z.C., D:II,C:10, s.375,
- 8) CEBESoy ; a.g.e., s.146, ; GOLOĞLU ; a.g.e., s.111, OKYAR ; a.g.e., s.368, ; TBMM Z.C., D:II, C:15, s.110-129, ; Türkiye Büyük Millet Meclisi, (Haz.:Sait Karaibrahimoğlu),Ankara 1968, s.75,103,
- 9) ATATÜRK ; Nutuk II, s.718-719, -TSD II,s.9,
- 10) ATATÜRK ; Nutuk II, s.719, ; Millet Hizmetinde 40 Yıl CHP, 1963,s.11, ; Türkiye’de Siyasi Dernekler II, İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü yay.,Ankara 1952, s.9, ;TUNAYA; Türkiye’de Siyasi Partiler, s.557-560,
- 11) KUTAY, Cemal; Türkiye İstiklâl Ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi, C:XIX, s.11233,
- 12) KOCATÜRK; a.g.e., s.402, ; Atatürk’ün Tamim,Telgraf Ve Beyannameleri IV,Ankara 1964,s.516, İslâm Ansk., “Atatürk” mad., s.770,
- 13) Millet Hizmetinde 40 Yıl CHP,1963, s.63,
- 14) TUNAYA, Prof. Dr. T. Zafer; Prûf.Dr.T.Zafer; a.g.e., - İSKİT, Server; Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları, İstanbul 1943,s.246, -Türkiye’de Siyasî Dernekler II,s.3, KOCATÜRK; a.ge., s.425,
- 15) ; a.g.e., s.584-596,

- 16) TOKER, Metin; Şeyh Said Ve İsyanı,s.28, -KINROSS, Lord;ATATÜRK: Bir Milletın Yeniden Doğuşu, s.612, AYDEMİR, Şevket Süreyya; Tek Adam, c.III, s.216-217, KARPAT, Prof.Dr. H.Kemal; Türk Demokrasi Tarihi, s.47»
- 17) CEBESÖY; a.g.e., s.123, -TUNAYA; a.g.e., s.609-611, KARPAT; a.g.e., s.45-47, -KINROSS; a.g.e., s.598-599,
- 18) SERTOĞLU, Mithad; "Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Muhalefet Partisi", Yıllarboyu Tarih Dergisi,1980,Sayı;4. s.4-8,
- 19) KARPAT; a.g.e., s.47, -AYDEMİR; a.g.e., s.224, -Türkiye'de Siyasi Dernekler II, s.61, -DEMİRAY,Tahsin; Türkiye'de Son Elli Yıllık İç Politika(Gizli Cemiyetler,Komiteler Ve Partiler), İstanbul 1955, s.28, -TÖKİN, Füzuan Hüsrev;Türk Tarihinde Siyasî Partiler, İstanbul-1965, s.67-71, -TUNAYA; a.g.e., s.614, (Ayrıca bkz.EK-4),

BÖLÜM 3

II. T.B.M.M. DÖNEMİNİN ÖNEMLİ İÇ VE DIŞ SİYASİ OLAYLARI

II.Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açıldığı ve faaliyetlerine başladığı dönem,aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti rejiminin doğum sancılarının yaşandığı bir zamana rastlamıştır.Bir devrin kapanıp,yeni bir devrin açıldığı bu dönem,doğal olarak çok yoğun iç ve dış siyasi olaylara da sahne olmuştur.

II.T.B.M.M.,büyük ölçüde "Bağımsızlığına kavuşturulan ülke toprakları üzerinde yeni bir devletin kuruluşunu,yeni fikir ve esaslara göre teşkilatlanışını ve işleyişini sağlamak,bu arada uzun süren savaş yüzünden tam bir harabe haline gelmiş olan memleketi imar etmek ve Türk toplumunu çağdaş bir sosyal yapıya kavuşturmak" misyonunu yüklenmiştir.Çok büyük gayret ve fedakarlılık arı gerektiren bu görev,doğal olarak çok çeşitli sıkıntılara ve problemlere neden olmuştur.Ayrıca,yapılan inkılapları ve diğer işleri iyi anlayamayanların,yanlış yorumlayan ve değerlendirenlerin,beğenmeyenlerin veya yapılmasını istemeyenlerin gizli veya açık bir takım engelleme faaliyetlerine girişmeleri de cumhuriyetin ve II.T.B.M.M.'nin ilk yıllarında bazı problemlerin ve büyük olayların doğmasına yol açmıştır.

Bu bölümde,1925-1927 yılları arasında yaşanan olayları 'sebep-sonuç münasebetleri bakımından' "iç" ve "dış" olaylar olarak iki grupta ele alıp değerlendireceğiz. Bu olayların her birisi, genç cumhuriyetin hangi şartlarda ve nasıl kurulup kök saldığını iyi kavramak bakımından ayrı ayrı önem taşımaktadırlar.

İkinci Meclis'in açılmasıyla başlayan yeni döneme girilirken,henüz devlet teşkilâtının tam olarak kurulamamış ve oturmamış olması yaşanan yoğun olayların ve problemlerin çözümünü zorlaştırıyordu.Buna rağmen,problemlerin büyük ölçüde çözüme kavuşturulmuş olması,İkinci Meclis'in ve Atatürk'ün başarısının kanıtıdır.

III.BÖLÜM'ÜN DİPNOTLARI:

- 1) ÇAYCI, Prof.Dr.Abdurrahman; “Atatürk” Mad.,Küçük Türk-İslam Ansiklopedisi,M.E.B. y.,bsk.4, İstanbul— , s.219,
- 2) ÇAYCI, A.; a.g.m., s.220, -ATATÜRK; Nutuk II,s. 718-719, -TUNAYA; Türkiye’de Siyasî Partiler,s.557- 560,
- 5) ATATÜRK; Nutuk I,s.532, -SELEN,Prof.Dr.Hamit Sadi; “Ankara’nın Başkent Oluşu”, Atatürk Konferansları I, TTK y.,Ankara-1964, s.97, -
- 4) SELEN; a.g.m., s.98,
- 5) İNÖNÜ,İsmet;Hatıralar,2.Kitap,Bilgi y., Ankara-1987, s.166-170, -SELEN; a.g.m.,s.98-102, -Nutuk II, s.795-796, -T.B.M.M. Kanunlar Dergisi,c.II,s.467, KOCATÜRK; a.g.e.,s.597, -T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, D:II,C:II, s.665-670, -ÇAYCI; a.g.m., s.220,
- 6) ÇAYCI; a.g.m., s.220, -T.B.M.M. Kanunlar Dergisi, e.II,s.125, -YALÇIN,Bekir Sıtkı-GÖNÜLAL,İsmet; Atatürk İnkılabı,s.293-294, -T.B.M.M. Zabıt Ceridesi,C:III, D:II, s.89-120, -Nutuk II,s.812,
- 7) ÇAYCI; a.g.m., s.221,
- 8) ÇAYCI; a.g.m., s.221, -T.B.M.M. Kanunlar Dergisi, C:II, s.125,
- 9) Aynı dipnot.,
- 10)İNÖNÜ,İsmet; Hatıralar, 2.Kitap, s.136,
- 11)ÇAYCI; a.g.m., s.221,
- 12)İNÖNÜ; a.g.e., s.186-187, -ÇAYCI; a.g.m., s.221,
- 15)ÇAYCI; a.g.m., s.221, -İNÖNÜ; a.g.m., s.188,
- 14)ÇAYCI; a.g.m., s.221,
- 15)İNÖNÜ; a.g.e., s.188, KOCATÜRK; a.g.e., s.409-410, -T.B.M.M. Kanunlar Dergisi, 0:11, s.241, -T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, D:II, C:VII, s.54,
- 16)T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, D:II,C:VII, s.27, -ATATÜRK; Nutuk II, s.849, -İslam Ansk. “Atatürk” mad.,s.779,-ERGİN,Osman;Türkiye Maârif Tarihi,C:V, s,1445-1446, -T. B.M.M. Kanunlar Dergisi,C:II,s. 242,
- 17). AKYÜZ,Prof .Dr .Yahya ;Türk: Eğitim Tarihi ,2.bsk., Ankara 1985, s.305-306,
- 13)AKYÜZ; a.g.e., s.306-308,
- 19)ÇAYCI; a.g.m., s.221,
- 20)İNÖNÜ; a.g.e., s.189,
- 21)ATATÜRK; Nutuk II, s.852-863, -ÇAYCI;a.g.m.,s.221,
- 22)T.B.M.M. Zabıt Ceridesi,D:II,C:VIII,s.1005, -ATATÜRK;Nutuk II,s.714, -KOCATÜRK;a.g.e., s.413,
- 23)EROĞLU,Prof.Dr.Hamza;Türk İnkılâp Tarihi,s.277-279, 24) İNÖNÜ;a.g.e., s.189-190,
- 25)İNÖNÜ;a.g.e., s.194,
- 26)ÇAYCI;a.g.m., s.221,
- 27)Türkiye’de Siyasî Dernekler II,s.61, -TUNAYA; a.g.e.,s.614, -KARPAT;a.g.e.,s.47, -AYDEMİR; a.g.e., s.224, -ÇAYCI;a.g.m.,s.222, -EK/4,
- 28)0KYAR;a.g.e., s.348, -GOLOĞLU;a.g.e., s.54-57,

- 29) AYBARS, Prof. Dr. Ergün; İstiklal Mahkemeleri, c. II, s. 92-98, -GOLOĞLU; a.g.e., s. 101, -Behçet CEMAL; Şeyh Said İsyanı, İstanbul 1955, 8.26-29,
- 30) T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, D:II, C:II, s. 110,
- 31) Behçet CEMAL; a.g.e., s. 40-41, -GOLOĞLU; a.g.e., s. s. 101-102,
- 32) T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, D:II, C:XV, s. 110, -OKYAR; a.g.e., s. 367-368, -CEBESO-a.g.e., s. 145-146, -GOLOĞLU; a.g.e., s. 111-112, -ÇAYCI; a.g.m., s. 222, -KOCA-TÜRK; a.g.e., s. 431,
- 33) T.B.M.M. Kanunlar Dergisi, c. III, s. 67, -TOKER, M.; a.g.e., s. 26-27, -AYBARS; a.g.e., s. 97,
- 34) T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, D:II, O:XV, s. 154-166, -B.CEMAL ;a.g.e., s. 56-60, -AYBARS; a.g.e., s. 103-112, -CEBESOY; a.g.e., s. 148, -GOLOĞLU; a.g.e., s. 112-121, -KOCATÜRK; a.g.e., s. 431,
- 35) AYBARS; a.g.e., s. 129-182,
- 36) CEBESOY; a.g.e., s. 127-128, 168, -AYBARS; a.g.e., s. 81-91, -GOLOĞLU; a.g.e., s. 109-114,
- 37) ÇAYCI; a.g.m., s. 222,
- 38) KILIÇ ALİ; İstiklâl Mahkemesi Hâtıraları, s. 40-45, -İNÖNÜ; a.g.e., s. 210-211, -AYBARS; a.g.e., s. 329- 591, -KANDEMİR, Feridun; İzmir Suikastinin İcyüzü, c. I, s. 17-24,
- 39) İNÖNÜ; a.g.e., s. 210,
- 40) İNÖNÜ; a.g.e., s. 215,
- 41) KILIÇ ALİ; a.g.e., s. 43, -KANDEMİR; a.g.e., s. 17-24, AYBARS; a.g.e., s. 340-391, -GOLOĞLU; a.g.e., s. 139- 215,
- 42) KUTAY, Cemal; Türkiye İstiklâl ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi, c. 19, s. 11671-11673, -AYBARS; a.g.e., s. 383, -KANDEMİR; a.g.e., s. II, s. 108-119,
- 43) İNÖNÜ; a.g.e., s. 213-214,
- 44) İNÖNÜ; a.g.e., s. 219,
- 45) İNÖNÜ; a.g.e., s. 233,
- 46) İNÖNÜ; a.g.e., s. 235, -GOLOĞLU; a.g.e., s. 53, -BAYUR, Prof. Dr. Yusuf Hikmet; Türkiye Devleti'nin Haricî Siyaseti, s. 149,
- 47) GOLOĞLU; a.g.e., s. 53-57, -TOYNBEE, Arnold; Türkiye, s. 295-301,
- 48) İNÖNÜ; a.g.e., s. 253, -KÜRKÇÜOĞLU, Prof. Dr. Ömer; Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi 1/2, YÖK y., s. 100-101,
- 49) KÜRKÇÜOĞLU; a.g.e., s. 101,
- 50) EROĞLU; a.g.e., s. 554-355, -KÜRKÇÜOĞLU; a.g.e., s. 101-102,
- 51) KÜRKÇÜOĞLU; a.g.e., s. 102,
- 52) KÜRKÇÜOĞLU; a.g.e., s. 102-103,
- 53) KÜRKÇÜOĞLU; a.g.e., s. 103-104,

BÖLÜM 4

İKİNCİ MECLİS'İN SON YILLARI VE KAPANIŞI

A- 1926 YILINDA MECLİS'İN FAALİYETLERİ:

1926 yılı Türkiye Cumhuriyeti' nin çeşitli alanlarda hızlı ve önemli inkılapları gerçekleştirdiği bir yıl olmuştur.1925 yılının 25 Ağustos'unda Atatürk,Kastamonu'da halka hitaben yaptığı bir konuşmada “Yapılan ve yapılmakta olan inkılapların gayesinin Türkiye'yi modern ve medenî bir toplum haline getirmek olduğunu,bunun için de hurafelerin zihinlerden atılması gerektiğini” ifade ediyordu.(1)

Bu amaçla 1925 yılı içinde gerçekleştirilen “Şapka İnkılabı,Tekke,Zaviye ve Türbelerin Kapatılması,Miladî Takvim'in Kabulü,Milletlerarası Saat Sistemi'nin Kabulü” gibi değişiklikler ve yeniliklerden sonra,1926 yılında hukuk alanına yönelindi.

1926 yılında Atatürk'ün önderliğinde Türk toplumunu aile hayatı bakımından “modern dünya şartlarına uygun hale getirmek” için,çağın değişen şartlarına cevap veremeyen Mecelle yerine,günün şartlarına uyan bir hukukî düzenlemeye başlandı.

5 Kasım 1925'te Ankara Hukuk Mektebi'nin açılışında “Modernleşmek için batı hukuk sisteminin esas alınması gerektiği”ni belirten Atatürk, “Eski hayat kaideleri ve hukuk yerine yeni hukukun konulması ve bunun için de yeni bir hukuk neslinin yetiştirilmesinin kaçınılmaz olduğunu” vurgulamıştır.

Bütün bunlardan sonra,bu değişiklikleri sağlamak için bir komisyon kurulmuş,bu komisyon 14 aylık bir çalışmadan sonra İsviçre Medenî Kanunu'nun alınmasına karar vermiştir.Netice de,İsviçre Medenî Kanunu örneğine göre hazırlanan yeni Türk Medenî Kanunu,17 Şubat 1926'da T.B.M.M. tarafından kabul edilmiş,4 Ekim 1926'da da yürürlüğe girmiştir.

4. BÖLÜM'ÜN DİPNOTLARI:

- 1) ÇAYCI; a.g.m., s.222,
- 2) İNÖNÜ; a.g.e., s.220, -ÇAYCI; a.s.m., s.222,
- 3) GOLOĞLU; a.g.e., s.169-215,
- 4) KOCATÜRK; a.g.e., s.467, -GOLOĞLU; a.g.e., s.223, -Türkiye Büyük Millet Meclisi, s.73,
- 5) GOLOĞLU; a.g.e., s.223,
- 6) ATATÜRK; Nutuk II, s.894-895,
- 7) ATATÜRK; Nutuk II, s.897,
- 8) GOLOĞLU; a.g.e., s.223,
- 9) GOLOĞLU; a.g.e., s.224,

BİBLİYOGRAFYA

A-BİBLİYOGRAFİK ESERLER:

- 1- Açıklamalı Atatürk Bibliyografyaları'nın Bibliyografyası, Haz:Killi Kütüphane,Ankara-1981,16 s.,
- 2- Atatürk Kitaplığı Katalogu, Yapı ve Kredi Bankası y.,İstanbul- 1973,235 s.,
- 3- Atatürk'ün Ekonomik ve Sosyo-Ekonomik Görüşleri İle İlgili Makale ve Kitaplar Bibliyografyası, Deneyen:Maliye Bakanlığı Tedkik Kurulu Kütüphanesi. Ankara-1981.
- 4- 1928-1965 Yılları Arasında Türkiye'de Basılmış Bibliyografyaların Bibliyografyası, Haz:Filiz BAŞBUĞOĞLU,Ankara- 1966,270 s .,
- 5- Siyaset Biliminde Seçilmiş Eserler Bibliyografyası, Haz: Bülent DAVER, Ankara-1973, SBF' y.,89 s.,
- 6- Göker,Muzaffer; Atatürk ve Devrimleri Tarihi Bibliyografyası, 3 cild, KTB y.,
- 7- Göker, Enver; Türkiye Tarih Yayınları Bibliyografyası, 4 cilt, KTB y., 1959-1987 İstanbul.,
- 8- MELZİG,Herbert; Yeni Türkiye'nin Siyasî Bibliyografyası, (2.bsk.), İstanbul-1944.

B-KRONOLOJİK ESERLER;

- 1- JAESKHE, Gothard; Türk İnkılabı Tarihi Kronolojisi, İstanbul-1939>2 cilt.,
- 2- KOCATÜRK, Prof.Dr. Utkan; Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Kronolojisi (1913-1938),(2.bsk.),TTK y.,Ankara-1988, XXVIII+674 s.

C-SÜRELİ YAYINLAR:

- 1- Ayın Tarihi, Basın Yayın Genel Müdürlüğü y.,Ankara-(1923'ten beri yayınlanmaktadır),
- 2- Türkiye Büyük Millet Kedisı Zabıt Çerideleri(Tutanak Dergileri) ,
- 3- Zamanın Gazeteleri:(Vatan,Tanın,Vakit, Tasvir-i Efkâr,İkdam, Hâkimiyet-i Milliye, Mesuliyet, Akşam v.d)

D-DERLEME ESERLER:

- 1- Afet İNAN; Atatürk'ten Mektuplar,TTK y.,Ankara-1981,133 s.,
- 2- Afet İNAN; Atatürk'ten Yazdıklarım,Ankara-1969,60 s.,
- 3- ARIBURNU, Kemal (Der.); Atatürk'ün Millî Ekonomi Üzerindeki Düşünceleri, Ziraat Bank., Gen. Müd. y.,İst.-1973,64 s.,
- 4- A.Ü.Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü; Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri,5 cilt, Ankara-1945/1964,
- 5- Atatürk'ün Tamim,Telgraf ve Beyannameleri, 4.cilt,(1917- 1938),Ankara.
- 6- BORAK,Sadi(Der.); Atatürk'ün Özel Mektupları,Varlık y./ İstanbul-1961,87 s.,
- 7- GÖNÜLAL,İsmet-YALÇIN,Bekir Sıtkı; LAtatürk İnkılabı, KTB y., Ankara-1982. İsmet İnönü'nün Söylev ve Demeçleri,(1919-1946),İstanbul-1946.
- 9- İSMET PAŞA; İsmet Paşa'nın Siyasî ve İçtimai Nutukları, (1980-1933),Ankara-1933.
- 10-KARAL, Prof.Dr.Enver Ziya; Atatürk'ten Düşünceler,Ankara,
- 11- KOCATÜRK,Prof.Dr.Utkan; Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Edebiyat y.»Ankara-1971»372 s.,

- 12- Atatürk'ün Hatıra Defterine Yazdıkları, Edebiyat y. »Ankara-1971>20 s.
- 13- Atatürk'ün Toplanmış Telgrafları, Edebiyat y., Ankara-1971>48 s.,
- 14- MELZİG, Prof. Dr. Herbert; Atatürk'ün Başlıca Nutukları (1920-1938)»İstanbul-1942, 147 s.»
- 15- ÖZTÜRK, Av. Kâzım; Atatürk'ün T.B.M.M.'nin Açık ve Gizli Oturumlarındaki Konuşmaları, KTB y.»Ankara-1981, 664 s.,
- 16- Cumhurbaşkanları'nın T.B.M.M.'ni Açış Nutukları, Ak y.»İstanbul-1969, 752 s.,
- 17- (Haz.); T.B.M.M. Albümü (1920/1973), Ankara-1973,
- 18- ŞAHİNGİRAY, Özel (Toplayan); Celâl Bayar'ın Söylev ve Demeçleri (1920-1953), Ankara-1954.
- 19- T.B.M.M. Kanunlar Dergisi.

E-ARAŞTIRMA, İNCELEME VE DENEME ESERLERİ:

- 1- ABADAN, Prof. Yavuz; Amme Hukuku ve Devlet Nazariyeleri, Ankara-1952,
- 2- İnkılâp Tarihine Giriş, (2. bsk.) Ankara- 1960,
- 3- ADIVAR, Halide Edip; Türkiye'de Şark, Garp ve Amerikan Tesirleri ,İstanbul-1956,
- 4- Afet İNAN; Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Devrimi, Başbakanlık y., Ankara-1973, 180 s.,
- 5- AĞAOĞLU, Samet; Kuvâ-yı Milliye Ruhu, KTE y., Ankara-1982,
- 6- AKIN, Prof. Dr. İlhan; Türk Devrim Tarihi, İstanbul-1976,
- 7- AKKERMAN, Naki Cevat; Demokrasi ve Türkiye'de Siyasî Partiler Hakkında Kısa Notlar»Ankara-1950,
- 8- AKŞİN, Abdülhâh; Atatürk'ün Dış Politika İlkeleri ve Diplomasisi ,2 Kısım, İstanbul-1964/1966,
- 9- AKYÜZ, Prof. Dr. Yahya; Türk Eğitim Tarihi, Ankara-1982,
- 10- ALŞAR, Prof. Dr. Edip; Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, İstanbul-1981, 197 s.,
- 11- ALTUĞ, Prof. Dr. Yılmaz; Nutuk'ta Atatürk Devrimleri İle İlgili Konular, TTK y., Ankara-1980. 32 s.,
- 12- ARAS, Dr. Tevfik Rüştü; Lozan'ın İzinde On Yıl, İstanbul-1935, 2 cilt, 246+284 s.,
- 13- ARIBURNU, Kemal; Millî Mücadele ve İnkılâplarla İlgili Kanunlar, Ankara-1957,
- 14- ARIT A OĞLU, Prof .Dr .Kahir; Yirminci Yüzyıl Siyasî Tarihi, Tür. İş Eank. y., Ankara-1984,
- 15- ATATÜRK, M. Kemal; Nutuk, 3 cilt, MEB y., (14. bsk.), İst.-1982,
- 16- ATAY, Falih Rıfki; Çankaya, İstanbul-1951.
- 17- AYBARS, Prof. Dr. Ergün; İstiklâl Mahkemeleri, c. II, KTB y., An- kara-1982, VIII+434 s.,
- 18- AYDEMİR, Şevket Süreyya; Tek Adam, 3 cilt»İstanbul.,
- 19- BAYDAR, Mustafa; Atatürk ve Devrimlerimiz, T. İş Bank, y., İstanbul-1973, 324 s.»
- 20- BAYUR, Prof. Yusuf Hikmet; Türkiye Devleti'nin Dış Siyaseti, İstanbul-1935,
- 21- BAYKARA, Prof. Dr. Tuncer; Anadolu'nun Tarihî Coğrafyasına Giriş I, TKAE y., Ankara-1988,
- 22- BERKES, Niyazi; Türkiye'de Çağdaşlaşma, İstanbul-1973,
- 23- BIYIKLIOĞLU, Tevfik; Atatürk Anadolu'da, İstanbul-1959,
- 24- BİLÂ, Hikmet; C. H. P. Tarihi, Ankara-1979, 806 s.,
- 25- BISCHOV, Norbert Van; Ankara-Türkiye * deki Yeni Oluşun Bir İzahı (Çev; Burhan Belge), Ankara-1939,
- 26- BOZDAĞ, İsmet; Atatürk'ün Sofrası, İstanbul-1975, 222 s., 27 Bir Çağın Perde Arkası; Atatürk-İnönü, İnönü- Bayar Çekişmeleri, İstanbul-1972, 239 s.,

- 28-CEMAL,Bekçet; Şeyh Sait İsyanı,İstanbul-1955,
29-Cumhuriyet Halk Partisi Büyük Kongresi,Ankara-1927, 30-ÇELİK, Prof. Dr., Edip;
Yüz Soruda Türkiye'nin Politika Tarihi ,İstanbul-1969,823 s.,
31-DEMİRAY,Tahsin; Türkiye'de Son Elli Yıllık İç Pilitika (Gizli Cemiyetler,Komiteler
ve Partiler),İstanbul-1955,
32-DENY,Jean; Yeni Türkiye(Çev:Sencer Kocabaş),Ankara-1960, 33-Dışişleri Vekâleti
Yıllığı, Ankara—1953,
34-Dışişleri Bakanlığı; "Türkiye'nin Dış Politikasında 50 Yıl",5 cilt»Ankara-1973,
35-EMRE,Ahmet Cevat; Atatürk'ün İnkılâp Hedefi ve Tarih Tezi ,İstanbul-1956.
36-ERGİN,Osman; Türkiye Maârif Tarihi,5 cilt,İst,-1939-1943, 37-ERİM, Prof .Dr .Ni-
hat; Devletlerarası Hukuk ve Siyası Tarih Metinleri,C.1.,Ankara-1953,
38-ERMAN,Azmi Nüzhet; İzmir Suikasti ve İstiklâl Mahkemeleri ,İstanbul-1976,
39-EROĞLU,Prof.Dr.Hamza; Türk İnkılâp Tarihi,İstanbul-1982, 40-; Gerçek Yönüyle
Atatürkçülük-Türk Devriminin Temel Prensipleri ve Cumhuriyet Rejimi,Ankara-
1965,221 s.,
41-FERİDUN,Server; Anayasalar ve Siyasal Belgeler,İst.-1962, 42-GENTİZON,Paul;
Mustafa Kemal ve Uyanan Doğu,KTB y.,Ankara- 1983, 270 s.,(Çev:Fethi Ülkü),
43-GİRİTLİ OĞLU, Pab_ir; Türk Siyasî Tarihinde C.H.P.'nin Mevki î, C . 1, Ankara-1965
4 4-GOLOĞLU, Mahmut; Devrimler ve Tepkileri(1924-1930),Ankara- 1970,VIII+326
s.,
45-GÖNLÜBOL, Prof .Dr .Mehmet-SAR, Dr. Cem; Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politika-
sı(1919-1938),İstanbul-1963»
46-GÜRTAŞ,Ahmet; Atatürk ve Din Eğitimi,Ankara-1981,
47-HALİL,Neşet; Büyük Meclis ve İnkılâp,İstanbul-1933,
48-IRMAK, Prof .Dr. Sadi; Atatürk ve Çevresi,İstanbul-1974,
49-; Atatürk ve Devrimleri Tarihi,İstanbul-1973,263 s.,
50-İNALCIK,Prof.Dr.Halil; Atatürk Devrimleri ve Çeşitli Cepheleri İle Atatürk,İstan-
bul-1944,
51-Atatürk ve Türkiye'nin Modernleşmesi ,Ankara-1964.
52-İSKİT,Server; Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları ,İstanbul-1943,
53-JAESCHKE,Gothard; Yeni Türkiye'de İslâmlık(Çev:Hayrullah ÖRS), Ankara-1972,
54-KARAIBRAHİMOĞLU,Sacit(Haz.); Türkiye Büyük Millet Meclisi ,Ankara-1968,
55-KANDEMİR,Feridun; Cumhuriyet Devrinde Siyasî Cinayetler, İstanbul-1955,128 s.,
56-; İzmir Suikastinin İçyüzü,İstanbul-1955, 57-; Siyasî Dargınlıklar,İstanbul-1955/1956,
(6 cilt),
58-KARAL,Prof.Dr.E.Ziya; Türkiye Cumhuriyeti Tarihi(1918- 1953), İstanbul-1954, 59
Yeni Türkiye'nin Siyasî Olayları, Ankara-1959,
60-KARPAT,Prof.Dr.H.Kemal; Türk Demokrasi Tarihi,İst.-1967,
61-KİLİ,Prof.Dr.Suna; Türk Devrim Tarihi,İst.-1982,230 s.,
62-KİLİ,Prof.Dr.Suna-GÖZÜBÜYÜK,Prof.A.Şeref; Türk Anayasa Metinleri,Anka-
ra-1985,
63-KİNROSS.Lord; Atatürk: Bir Milletten Yeniden Doğuşu,(çev; Nihal Yeğinoğlu-Ayhan
Tezel),İstanbul-1966,806 s.,
64-KUTAY,Cemal; Türkiye İstiklâl ve Hürriyet Mücadeleleri Tarihi,(20 cilt),İstan-
bul-1981,
65-KÜRKÇÜOĞLU,Prof.Dr.Ömer; Türk-İngiliz İlişkileri(1919- 1926),Ankara-1980.

- 66-LEWIS Bernard; Modern Türkiye'nin Doğuşu (Çev; Metin Kıratlı),Ankara-1970,
67-MELEK,Dr.Kemal; İngiliz Belgeleriyle Musul Meselesi(1890- 1926)»İstanbul-1983,
68-MİSİROĞLU,Kadir; Musul Meselesi ve Irak Türkleri, İstanbul-1972.
69-MUMCU,Prof.Dr.Ahmet; Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi,Ankara-1973,250 s.
70-ÖKÇÜN,A.Gündüz; Türkiye'nin Taraf Olduğu Milletlerarası Antlaşmalar Rehberi(1920-1961),Ankara-1962,
71-ÖZALP,Kâzım; T.C.Hükümetleri ve Programları,İstanbul-1968, 72-SAFA,Peyami; Türk İnkılabına Bakışlar, İstanbul-1959, 73-SANER,Nejat; Atatürk Dönemi: 19 Altın Yılın Öyküsü(1919-1938) İstanbul-1975, 96 s.,
74-SHAW,Prof.Stanford-Ezel Kural; Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye (1808-1975),(Çev:Mehmet Harmancı),2 cilt, İstanbul-1983.
75-SOYSAL,İsmail; Tarihçeleri ve Açıklamaları İle Birlikte Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları(l.c:1920-1945),TTK y., Ankara-1983,706 s.,
76-; Türk-Amerikan Siyasal İlişkilerinin Ana çizgileri,Ankara,1977.
77-TEVETOĞLU,Dr.Fethi; Atatürk'le Beraber Samsun'a Çıkanlar, Ankara-1971,300 s.,
78-TEZİÇ,Doç.Dr.Erdoğan; Yüz Soruda Siyasî Partiler(Partilerin Rejimi ve Türkiye'deki Partiler),İstanbul-1976,366 s., 79-TİMUR,Taner; Türk Devrimi ve Sonrası(1919-1946), Ank.-1971, 80-TOKER,Metin; Şeyh Sait ve İsyanı,Ankara-1968,
81-TOYNBEE,Arnold; Türkiye: Bir Devletin Yeniden Doğuşu,(Çev: Kasım Yargıcı),İstanbul-1971,320 s.,
82-TÖKİN,Fürüzan Hüsrev; Türk Tarihinde Siyasî Partiler ve Siyasî Düşüncenin Gelişimi,İstanbul-1965,
83-TURAYA,Prof.Dr.Tanık Zafer; Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük,İstanbul-1964,135 s.,
84- Siyasî Müesseseler ve Anayasa Hukuku,İstanbul-1966,
85-TUNAYA,Prof.Dr.Tanık Zafer; Türkiye'nin Siyasî Hayatında Batılılaşma Hareketleri,İstanbul-1960,
86-Türkiye'de Siyasî Partiler, (1859-1952),İstanbul-1952,
87-TURHAN,Prof.Dr.Mümtaz; Kültür Değişmeleri,İstanbul-1959, 88-Türkiye'de Siyasî Dernekler II,İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü y.,Ankara-1952,
89-ÜLKEN,Hilmi Ziya; Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi,2 cilt, Konya-1966,
90-ÜNAL, Dr .Tahsin; Türk Siyasî Tarihi(1700-1958), İstanbul,-1974, 91-YAVUZ,Ahmet; Türkiye Cumhuriyeti'nin Akdettiği Milletlerarası Antlaşmalar(1920-1976),Ankara-1976,

F-HATIRATLAR;

- 1-AFET İNAN; Atatürk'ten Hatıralar,Ankara-1950,200 s., 2-AĞAOĞLU,Samet; Babamın Arkadaşları,İstanbul-1965, 3-ALTAY,Fahrettin; On Yıl Savaş ve Sonrası(1912-1922 ve Sonrası) ,İstanbul-1970,
4-ARIKOĞLU,Damar; Hatıralarım,İstanbul-1961,375 s.,
5-CEBESOY,Ali Fuat; Sınıf Arkadaşım Atatürk,İstanbul-1967,
6-CEBESOY, Ali Fuat; Siyasî Hatıralar,2.cilt,İstanbul-1960,
7-ERKİN,Feridun Cemal; Dışişlerinde 34 Yıl,Ankara-1945,
8-İPEKÇİ,Abdi (Haz.); İnönü Atatürk'ü Anlatıyor,İst.,1968.
9-İSMET İNÖNÜ'NÜN HATIRALARI,2 cilt,Bilgi y. , Ank.-1957,335 s. . ,

- 10-KANDEMİR,Feridun; "Hatıraları ve Söylemedikleri île H.Rauf ORBAY",İstanbul-1965,208 s.,/1
- 11-KANSU,Mazhar Müfit; Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber,(2 cilt),Ankara-1966/68,624 s.,
- 12-KARAOSMANOĞLU, Y.Kadri;' Millet Hizmetinde Kırk Yıl:C.H.P., Ankara-1963,
- 14-KILIÇ ALİ; İstiklâl Mahkemesi Hatıraları,İstanbul-1955,
- 15-OKYAR,Fethi; Üç Devirde Bir Adam,(Haz:Cemal Kutay),İstanbul- 1980,
- 16-SOYAK, Hasan Rıza; Atatürk'ten Hâtıralar, (2 cilt), İstanbul-1973,774 s.,
- 17-URAN,Hiłmi; Hatıralarım,İstanbul-1959,
- 18-US,Asım; Gördüklerim,Duyduklarım,Duygularım:Meşrutiyet ve Cumhuriyet ve Cumhuriyet Devirlerine Ait Hatıralar ve Tedkikler, İstanbul*
- 19-YALMAN, Ahmet Emin; Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim I-IV,İstanbul,1970,
- 20-Ata'nın Yakınlarından Hatıralar,Sel y.,İstanbul-19555

G-MAKALELER:

- 1-ÇAYCI,Prof.Dr.Abdurrahman; "Atatürk" Maddesi,Küçük Türk- İslâm Ansiklopedisi,5;fsk.,MEE y.,İstanbul.1980,
- 2-; Atatürk'ün Medeniyet Anlayışı ve Batı Medeniyeti,Atatürk Ün. 50.Yıl Armağarı(Erzurum- 1974) II,s.13-26,
- 3-İNÖNÜ,İsmet; Devlet Kurucusu Atatürk,Belleten,C.XEZIII, Ankara-1969 s s.1-19,
- 4- İslâm Ansiklopedisi "Atatürk" Maddesi,MEB y.,C.I,
- 5-KÖSEOĞLU, S .; "T.B.M.M. ve İkinci Grup" , Mesuliyet, Sayı: 2, 24 Temmuz 1946,s.12,
- 6-SERTOĞLU,Mithat; "Topal Osman'ı Kim Öldürttü?" , Yıllarboyu Tarih Dergisi,1979,S.1,s.36-38,
- 7- SERTOĞLU,Mithat;"Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Muhalefet Partisi",Yıllarboyu Tarih Derg.,1980,8.4,5.4-8,
- 8-SELEN,Prof .Dr .Hamit Sadi; "Ankara'nın Başkent Oluşu" , Atatürk Konferansları I,TTK y.,Ankara-1964,3.95-102.